

Pedagogische wegwijzers

naar seksuele integriteit in het voortgezet onderwijs

A

Accepteer en bevestig seksueel integer gedrag

Als (pedagogisch vakkundige) leraar accepteer en bevestig je seksueel integer gedrag. Leerlingen laten hiervan soms de mooiste voorbeelden zien. Als je laat merken dat je dat ziet en dat gedrag bevestigt, ervaren en leren de leerlingen én hun klasgenoten hoe je integer met elkaar omgaat. Zo bekrachtig je het positieve gedrag en stimuleer je een veilig en seksueel integer klimaat in de klas en in de school.

Toch weten we dat seksueel (getint) gedrag en woordgebruik snel geproblematiseerd worden, terwijl de seksuele ontwikkeling en ontdekking een vanzelfsprekend en gezond onderdeel is van ieders ontwikkeling. Daarbij hoort dat jongeren kunnen leren intieme relaties aan te gaan, dat zij hun genderidentiteit en seksuele identiteit ontwikkelen en hun eigen lichaam leren kennen. Het is daarom goed om seksueel (getint) gedrag niet te snel af te kappen of te problematiseren en niet te veel te focussen op negatief gedrag of incidenten. Dat draagt niet bij aan de ontwikkeling van jongeren en een veilig en seksueel integer klimaat.

Omdat jongeren op school veel met elkaar in aanraking komen, is dit vanzelfsprekend ook een plek waar de seksuele ontwikkeling en ontdekkingstocht plaatsvindt en ruimte mag krijgen. Dat gebeurt natuurlijk wel binnen de kaders en grenzen die jullie met elkaar hebben afgespro-

B

Begrens én blij in verbinding

Als (pedagogisch vakkundige) leraar begrenst je grensoverschrijdend gedrag of opmerkingen en blijf je tegelijkertijd in verbinding met leerlingen. De school is een unieke oefenplaats waarin leerlingen met alledaagse situaties kunnen experimenteren en zo kunnen leren wat seksueel integer gedrag is. Onder andere door de aanwezigheid en feedback van jou als leraar.

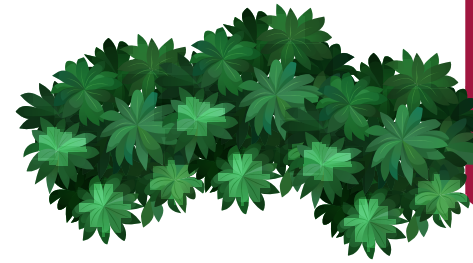
Wanneer een leerling een grens over gaat, vraagt dat natuurlijk om begrenzing. Je kunt gedrag vanuit verschillende normenkaders begrenzen. **Vanuit de grondwet**, wanneer iets kwetsend, haatdragend, discriminerend of generaliserend is of oproept tot geweld. **Vanuit de criteria van het vlaggensysteem** begrenst je wanneer gedrag niet gebeurt vanuit wederzijdse toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid en zelfrespect of wanneer het niet ontwikkelingsadequaat of contextadequaat is. Ten slotte kunnen **klassenafspraken of schoolregels** redenen bieden voor een begrenzing. Op die manier begrenst je niet vanuit jouw persoonlijke opvatting, maar vanuit een breder gedragen kader. Maar leerlingen zijn zoekend, maken niet altijd integer keuzes en kunnen finaal uit de bocht vliegen. Daarin verdienen ze naast begrenzing ook steun en begrip, want sociale veiligheid betekent

C

Creëer balans tussen openheid en grenzen

Als (pedagogisch vakkundige) leraar creëer je openheid én respecteer je grenzen, zowel die van je leerlingen als die van jezelf. Zo zoek je naar een professionele balans tussen afstand en nabijheid in de relatie met je leerlingen. Wees je er daarbij bewust van dat jij ten opzichte van je leerlingen een machtspositie inneemt. Op basis daarvan maak je keuzes voor je pedagogisch handelen. Bijvoorbeeld: hoe ga je om met persoonlijk contact buiten school of op sociale media? Wat vertel je wel en niet over jezelf aan leerlingen? Waar ligt voor leerlingen de grens tussen school en thuis? >>

Wegwijzers vervolg

Je vindt deze wegwijzers terug op de plattegrond van de Kijkroute. Bij elk filmpje staan de twee wegwijzers die daarop het meest van toepassing zijn.

Wanneer vraag je door en wanneer niet?
Wanneer en waarom raak je leerlingen wel of niet aan?

Veel leerlingen vinden het erg belangrijk dat je die relatie (met hen individueel en als groep) goed aanvoelt en hier integer in handelt. Ze waarderen hun eigen privacy en willen bepaalde dingen ook niet weten van leraren of waarderen een zekere professionele afstand in het contact. Tegelijkertijd vinden ze een goede relatie en oprechte interesse in hun leven en wat hen bezighoudt erg belangrijk. Vaak waarderen zij het als een leraar iets van zichzelf 'als mens' laat zien. Dit vraagt dus om de juiste balans tussen het respecteren van grenzen en privacy en het creëren van openheid. Je kunt als leraar laten zien dat dat allebei kan en mag. Onder meer door zelf je grenzen aan te geven, bijvoorbeeld wanneer leerlingen je aanraken of iets vragen waar jij je niet prettig bij voelt. Of juist door openheid te creëren over iets waar leerlingen zelf niet zo snel over durven te beginnen. Zo ben je een voorbeeld van seksuele integriteit.

Een tip om seksueel integer om te gaan met eigen ervaringen, is om aan leerlingen te vertellen over je ervaringen tot aan ongeveer de leeftijd waarin zij zich bevinden of een aantal jaren later. Zo voorkom je te veel openheid of nabijheid door het delen van zeer recente (intieme) ervaringen.

Doorgrond je eigen normen en waarden, vooroordelen en ervaringen

Als (pedagogisch vakkundige) leraar onderzoek je doorlopend hoe je eigen ervaringen, normen & waarden en vooroordelen jouw pedagogisch handelen beïnvloeden. Je kunt daarbij denken aan je normen en waarden over aanraking, mannelijkheid & vrouwelijkheid en de positie van vrouwen/mannen. Wat is je eigen relatie met religie en diverse culturen? Hoe ga je zelf om met seksuele en genderdiversiteit? Hoe verliep jouw relationele en seksuele ontwikkeling? Ga na hoe deze factoren bepalen hoe jij voor de klas staat en hoe dit effect heeft op je (machts) positie. Dit alles vormt je referentiekader en heeft - vaak onbewust - invloed op je denken over en pedagogisch handelen bij alledaagse dingen die gebeuren op school.

Neutraal zijn is bijna niet mogelijk en vaak ook niet nodig. Maar het is wel goed om je te realiseren dat je dit meestal niet bent. De overtuiging dat je neutraal bent, ontkent namelijk de invloed van je eigen referentiekader.

Wat je wel kunt doen om seksuele integriteit voor te leven is nieuwsgierig zijn naar je eigen overtuigingen en aannames. Je denkt na over hoe al die invloeden een goede plek kunnen krijgen in je professionele rol en pedagogisch handelen. Wanneer kun je je eigen mening of ervaring bewust inzetten en kies je bijvoorbeeld

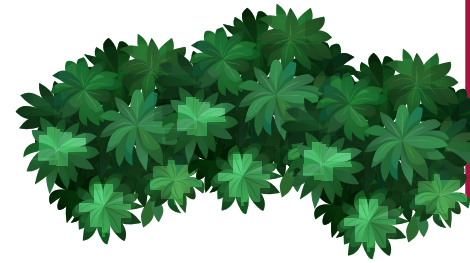
Exploreer en erken hoe leerlingen jouw pedagogisch handelen ervaren

Als (pedagogisch vakkundige) leraar heb je oog voor hoe leerlingen jouw pedagogisch handelen (zouden kunnen) ervaren. Je let bijvoorbeeld op (non)verbale signalen van leerlingen en neemt deze serieus. Toch is het soms moeilijk in te schatten wat leerlingen ervaren, omdat ze niet altijd laten merken dat ze bepaalde opmerkingen, grapjes of aanrakingen niet prettig vinden of zich er zelfs onveilig door voelen. Dat kan komen doordat jullie (als leraar-leerling) een ongelijke machtsverhouding hebben.

Het is daarom aan te raden om de ervaringen van leerlingen te exploreren. Vraag bijvoorbeeld eens naar wat leerlingen wel of niet prettig vinden in hoe je met hen omgaat. Of doe in specifieke situaties navraag bij leerlingen zelf of bij een collega. Regelmatig open en nieuwsgierig vragen naar de ervaringen van je leerlingen >>

Wegwijzers vervolg

Je vindt deze wegwijzers terug op de plattegrond van de Kijkroute. Bij elk filmpje staan de twee wegwijzers die daarop het meest van toepassing zijn.

draagt bij aan een veilige sfeer. Je leeft seksuele integriteit voor doordat je laat zien dat je oog hebt voor de beleving en ervaring van de ander en die erkent.

Finetune je pedagogisch handelen: reflecteer en kom er waar nodig op terug bij leerlingen

Als (pedagogisch vakkundige) leraar vraag je je doorlopend af of dat wat je gedaan hebt het 'juiste' was in die situatie. Dat is geen teken van onbekwaamheid, maar juist een teken van professionele pedagogische kracht. Het houdt je namelijk scherp en voorkomt dat je onbewust te veel vervalt in reactiepatronen: de automatische piloot.

Deze reactiepatronen zijn een noodzakelijk onderdeel van je professionaliteit, want ze maken dat je consequent en voorspelbaar bent voor leerlingen en ze geven je zekerheid in je pedagogisch handelen. Tegelijkertijd is het risico ervan dat je niet meer optimaal afgestemd bent op die ene leerling, klas of situatie. Reactiepatronen kunnen er ook voor zorgen dat je niet weet waarom dingen wél lukken. Waarom vertellen leerlingen jou zo makkelijk over hun privéleven? Waarom laten leerlingen tijdens jouw les veel seksueel integer gedrag zien en misdragen ze zich bij een ander? Kortom, reflecteren op wat jij

al doet om een positieve relatie met leerlingen en een veilige sfeer in de groep op te bouwen, geeft grip op je pedagogisch handelen en keuzemogelijkheden.

Je kunt op jezelf reflecteren. Maar nog beter werkt het als je dit samen met collega's doet, bijvoorbeeld tijdens intervisie. Het inzicht dat je daar opdoet vergroot je pedagogisch vakmanschap en vaak ook de zin en vertrouwen in je werk. En heb je dan een keer iets gedaan waar je achteraf toch niet achter staat? Kom er dan eens op terug bij een leerling of klas. Zo laat je zien dat je je bewust bent van je eigen gedrag, dat soms anders uitpakt of overkomt dan bedoeld - net als bij hen - en dat je fouten mag maken en erop terug kan komen. Ook hiermee laat je zien wat seksuele integriteit betekent.

Gebruik gepaste humor als positieve strategie

Als (pedagogisch vakkundige) leraar zet je humor in om openheid en ruimte te creëren rondom relaties, seksualiteit en gender. Dit draagt bij aan een fijne omgang met elkaar en een veilige sfeer in de groep. Tegelijkertijd gebruik je humor met gepaste voorzichtigheid en zorgvuldigheid.

Leerlingen waarderen vaak de authentieke humor van hun leraren en gebruiken zelf ook graag humor. Voor hen is het een manier om te wennen aan iets nieuws of vreemds, zeker als het gaat om relaties en seksualiteit. Humor, ook door volwassenen, is meer dan grappjes maken. Het kan een krachtig middel kan zijn om luchtigheid en ruimte te scheppen en openheid en erkenning te bieden in een thema dat vaak kwetsbaar, spannend en beladen is.

Meestal ontstaat humor spontaan - en dat is tegelijkertijd de valkuil ervan. Door de snelheid kan een 'grappige' opmerking een onbedoeld negatief effect hebben op bepaalde leerlingen. Humor maakt de situatie dan ineens juist onveilig. Wanneer jij zorgvuldig omgaat met het gebruik van humor en het maken van grappen, vergroot je de sociale veiligheid en leren je leerlingen hoe zij dit ook op een integere manier kunnen doen.

